

SVID, Stiftelsen svensk industridesign Föreningen Svensk Form

Datum 20220216

Kulturdepartementet diarienummer Ku2021/020721

Att: ku.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: ku.ko@regeringskansliet.se; christina.nylen@regeringskansliet.se

Remissvar: Återstartsutredningens betänkande Från kris till kraft – återstart för kulturen (SOU 2021:77)

Remissvar

Regeringen vill ha synpunkter på Återstartsutredningens förslag eller material i betänkandet Från kris till kraft – återstart för kulturen SOU 2021:77.

Kultursektorn över lag har lidit svårt av konsekvenserna av covid-19 pandemin, och så även inom designområdet. Designbranschen i stort kanske inte är så drabbat ekonomiskt, utan har istället kunnat visa på konstruktiva sätt att utveckla samhället genom design under denna tid av utmaningar och omställning i kölvattnet av pandemin. Inte minst genom användarcentrerad digital utveckling och nya format för att bedriva arbete tillsammans under pandemins tider av mötes- och reserestriktioner.

Men form- och designbranschen består till stor del av småföretagare och egenföretagare med mycket små marginaler och ett socialförsäkringssystem som är dåligt anpassat för rådande situation. Varje avbokad formgivningsuppdrag är kännbart, samtidigt som osäkerheten om framtida uppdrag ger långsiktigt en svåröversäglig situation. Formgivare/designers verkar i hela landet och är inte bara en storstadsangelägenhet. Den ekonomiska utsattheten är lika stor oavsett var man befinner sig. Regeringens stödpaket och andra åtgärder som skyddat och hjälpt småföretagen har därför varit värdefulla på en tuff arbetsmarknad med försämrade trygghetssystem.

Konstnärsnämndens rapport från 2016 visar att när konstområdena jämförs är det vanligast med enskild näringsverksamhet inom bild och form (65 procent). Andelen med enskild näringsverksamhet är störst i yrkeskategorierna tecknare/illustratör och konsthantverk/form/design. En betydande del av dessa yrkesutövare deklarerar för enskild näringsverksamhet, dvs en grupp till stor del utanför A-kassesystemet. Det är således minst lika utmanande för formgivare och designers som för konstnärer inom bildkonst, scenkonst och musik när infrastrukturen försvagas och intäkter plötsligt uteblir. Inställda utställningar och internationella mässor, som till exempel den stora möbelmässan i Milano som ställts in och flyttats fram ett par gånger under pandemin, har också resulterat i att formgivare/designers har mist viktiga uppdrag och inkomster.

Vi ser form- och designsektorn som en viktig utvecklingskraft när marknaden nu åter börjar ta fart efter det stålbad som Corona-utbrottet har inneburit för hela form- och

designbranschen och kultursektorn i stort. Men på ett intressant sätt har pandemin även banat väg för nya konsumtions- och beteendemönster inom den större transformation som samhället måste klara av på kort tid för att bygga morgondagens hållbara samhälle. I genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö, i allt det innovations- och omställningsarbete vi står inför, och inte minst för att nå målsättningarna i Agenda 2030, bl.a. genom EU-initiativet New European Bauhaus som pådrivande kraft, kan designområdets representanter verka framåt för en hållbar samhällsutveckling.

Regeringen beslutade i december 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att dels sammanfatta de konsekvenser covid-19-pandemin inneburit och alltså innebär för kultursektorn, dels analysera vilka lärdomar som kan dras av dessa (dir. 2020:143). Syftet med uppdraget var att bidra till att skapa goda förutsättningar för kultursektorns återstart och utveckling samt möjliggöra ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av Sverige. Uppdraget redovisades till regeringen den 30 september 2021.

I betänkandet föreslår utredningen insatser som dels stärker förutsättningarna för kulturens återstart och utveckling under och efter covid-19-pandemin, dels möjliggör ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av Sverige. Utredningens direktiv kan sammanfattas i fyra teman:

1. *Sammanfatta konsekvenserna* av pandemin för kulturen lokalt, regionalt och nationellt, och analysera vilka lärdomar som kan dras av dessa.
2. *Identifiera vilka insatser* som behövs för kultursektorns återstart, återhämtning och utveckling under och efter pandemin.
3. *Synliggöra nya sätt* att tillgängliggöra kultur som har etablerats eller utvecklats under pandemin och som har potential att bidra positivt till att nå de nationella kulturpolitiska målen. Föreslå vid behov åtgärder för att stärka dessa initiativ.
4. *Identifiera strukturella problem* inom kultursektorn och den kulturella infrastrukturen som har synliggjorts under pandemin, identifiera kvardröjande effekter av pandemin och föreslå vid behov åtgärder för att stärka kultursektorns hållbarhet.

Utgångspunkten för uppdraget har tagit avstamp i de nationella kulturpolitiska målen: självständighetsmålet, delaktighetsmålet och samhällsmålet, och i enlighet med utredningens direktiv föreslås insatser både för kulturens återstart och för ett starkt och långsiktigt hållbart kulturliv. Utredarnas förhoppning är att utredningen därigenom kan bidra till att återstarten för kulturen inte bara blir en väg tillbaka utan även en väg framåt.

SVID och Svensk Form stödjer detta resonemang och i **kapitel 1.5 Staten, regionerna och kommunerna delar på ansvaret för kulturpolitiken** framgår att i praktiken delar staten, regionerna och kommunerna på ansvaret för den offentliga kulturpolitiken, men att ansvarsfördelningen inte är formellt reglerad. Via kultursamverkansmodellen finansieras regional kultur med 1,4 miljarder kronor och flera regionförbund har lyft in form- och designområdet som ett prioriterat område inom till exempel museiverksamheten, den professionella bild- och formverksamheten, främjande av hemslöjd men även inom ramen för Skapande skola där designer och formgivares pedagogiska erfarenheter har tillvaratagits. För att driva på frågor kring form- och

design har ett nätverk med form- och konstkonsulenter etablerats under 2021. Här ser SVID och Svensk Form att detta nätverk och arbete kan fortsätta utvecklas på ett fruktbart sätt. Vi välkomnar också att flera av Svensk Forms regionalföreningar har bjudits in att bidra med form- och designkompetens i framtagningen av regionernas kulturplaner.

I **kapitel 5, Utvecklingsområden för samhällsmålet** belyser betänkandet vilka hinder som finns för en återstart av kulturlivet i relation till samhällsmålet och bedömningar om hur dessa problem bör hanteras. Samhällsmålet innebär att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. Men kulturen har också en mer direkt betydelse för samhället. Kulturen tillför estetiska värden i samhällsplaneringen och bidrar till ekonomisk tillväxt, arbetstillfällen, social sammanhållning och livskvalitet.

I sin motivering av samhällsmålet pekar regeringen på kulturens potential att vara en positiv kraft i samhället. SVID och Svensk Form stödjer utredningens tolkning av Samhällsmålet om att ta vara på de möjligheter till synergier som finns med andra politikområden utan att göra avkall på kulturens självständighet och egenvärde. För kulturpolitikens vidkommande ska kulturuttryck kunna ta plats både inom kultursektorn och inom andra samhällsområden. För att detta ska kunna ske behöver hindren för konstens och kulturens potential att bidra till samhällets utveckling rivas.

Här menar SVID och Svensk Form att designområdet kan bidra starkt till måluppfyllelsen i den generella tolkningen av Samhällsmålet inte minst genom kulturens roll när det gäller att främja en hållbar samhällsutveckling samt kulturens bredare samhällsbidrag i genomförandet av FN:s Agenda 2030 med sina 17 globala utvecklingsmål om bland annat hälsa, utbildning, hållbar tillväxt och eliminering av fattigdom som verkar få ett allt tydligare genomslag i den svenska kulturpolitiken. I Norden har många av våra grannländers regeringar involverat designorganisationerna i att finna vägar fram i realiserandet av sina nationella hållbarhetsmål.

Inom EU kopplas kulturen samman med hållbar utveckling inom ramen för initiativet New European Bauhaus som en del i att förverkliga den europeiska strategiagendan European Green Deal. Initiativet ska genom kultur, design, arkitektur, konst etc. bidra till den gröna omställningen utifrån ledorden hållbarhet, inkludering och estetik. Kulturens bredare samhällsvärde och synen på att kulturella och kreativa näringar kan bidra till återstart av hela samhällen lyfts således. En analys och ett perspektiv som delas av SVID och Svensk Form.

I **kapitel 5.3 Kulturella och kreativa näringar bidrar både till kulturpolitiken och näringspolitiken** menar utredningen att de kulturella och kreativa näringarna (KKN) är en heterogen sektor som omfattar de områden som ingår i kulturpolitiken men även andra delbranscher, till exempel mode och dataspel. I Sverige definierar Tillväxtverket kulturella och kreativa näringar som företag med kulturskapande eller andra kreativa processer som sin affärsidé eller som sin råvara. Det kan vara företag som levererar tjänster inom design, marknadskommunikation eller media och grundar leveransen på kulturell kompetens. Det kan också vara företag som bygger vidare på andras skapande, till exempel genom att erbjuda lösningar för distribution och handel. KKN har substantiell ekonomisk betydelse. Det visar den statistik som Tillväxtverket presenterar på sin webbplats under namnet Kreametern. Statistiken sträcker sig dock endast fram

till och med 2017, vilket beror på att Tillväxtverkets regeringsuppdrag att utveckla statistik om KKN avslutades i december 2018. Enligt Tillväxtverkets statistik bidrog KKN 2017 med 2,9 procent av bnp.13 Bidraget är dock undervärderat eftersom befintlig statistik varken mäter ekonomiska effekter av digitala tjänster som distribuerar audiovisuella produkter, eller tjänsteexport. Inom KKN fanns 2017 cirka 131 000 verksamheter och cirka 149 000 anställda.

Många industridesigner är således en del av den definierade sektor som KKN-området innefattar. Frågor som påverkar KKN berör både kultur- och näringspolitiken. Många företag och organisationer inom kultursektorn drivs kommersiellt men har också betydelse för kulturens ekosystem, kultursektorns utveckling och tillgången till kultur. Trots de många synergier som finns mellan de båda politikområdena finns i dag hinder som gör att den potential som finns i kulturella och kreativa näringarna inte tas tillvara.

SVID och Svensk Form stödjer utredningens bedömning att KKN skulle främjas av mer interdepartemental samverkan (kapitel 5.3.4) samt Team Swedens (Team Sweden är ett nätverk av myndigheter och företag som arbetar för att främja svensk export i utlandet) analys att det finns ett behov av förbättrade förutsättningar för KKN-företagens export. Team Sweden syftar till att skapa ett samordnat och effektivt exportstöd som underlättar för företagare som vill etablera sig utomlands. Gruppen har också lyft andra behov som utredningen också pekar på, till exempel att kunskapen om KKN bör öka i näringsmyndigheter och andra aktörer i främjarledet, att det behövs interdepartementalt kunskapsutbyte om KKN och att KKN behöver bättre tillgång till kapital och finansiering. SVID och Svensk Form ställer sig bakom även dessa analyser och slutsatser och vill poängtera betydelsen av att Utvecklingen av KKN är beroende av att det finns en dialog och samverkan mellan olika politikområden

Vidare så kan SVID och Svensk Form bara bekräfta den bild som utredningen pekar på i kapitel 5.3.2 om att *Näringspolitiska satsningar inte är anpassade för KKN*. De krisstöd som utformats under pandemin kunde bara delvis täcka kulturlivets behov och förklaringen finns tyvärr nog i bristande kunskap om KKN:s villkor inom näringspolitiken – såväl som inom kulturpolitiken. SVID och Svensk Form ställer sig positiva till att det arbete som utredningen pekar på nu sker på olika myndigheter, som till exempel Vinnova och Tillväxtverket utvecklar kunskapen om KKN.

Vidare ställer sig också SVID och Svensk Form bakom de analyser, slutsatser och ställningstaganden som utredningen pekar på, gällande KKN:s behov att;

- några myndigheter bör få i uppdrag att fortsätta utveckla statistiken för KKN och genomföra branschspecifika analyser och för att öka kunskapsutbytet mellan näringspolitiken och kulturpolitiken kan uppdraget med fördel vara delat mellan en näringsmyndighet och en kulturmyndighet.
- Det behövs utökad samverkan och ett ökat lärande om KKN mellan olika politikområden. Både Regeringskansliets och statliga myndigheters kunskap om KKN behöver öka så att framtida insatser utformas så att de kan komma dessa näringar till del.
- Hinder som innebär att KKN inte får tillgång till näringspolitiska satsningar behöver rivas. De bidragskrav som leder till att företag inom KKN ofta inte kan ta del av satsningarna behöver rivas, till exempel krav avseende företagsform, antal

anställda och omsättningens storlek. Kriterierna behöver ses över så att även soloföretagen inom KKN ges möjlighet att få del av tillväxt- och innovationsstöd så att KKN:s tillväxtpotential tas tillvara.

- Det finns ett behov av att ta ett helhetsgrepp om och samordna arbetet med internationella frågor kopplade till kultur och KKN så att arbete med export, konkurrenskraft, konstnärliga utbyten och bistånd kan ge synergier och stärkas.
- Det finns behov av att utveckla statistik och branschanalyser om KKN i syfte att få bättre beslutsunderlag.

I övrigt så vill SVID och Svensk Form framföra, att med tanke på den korta tid som utredningen pågick och att utredningsarbetet bedrivits under en pågående pandemi, så är vi imponerade över den bredd och det djup som betänkandet har. Det är många delar i betänkandet där SVID och/eller Svensk Form har bäring på området eller kunskap om områdets utveckling. Inte minst om politiken för gestaltad livsmiljö, texterna om kulturens roll för social hållbarhet, digitalisering och andra områden där vi ofta delar många av analyserna och ställningstaganden, men har i remissvaret valt att fokusera på några utvalda delar.

SVID och Svensk Form har inga ytterligare synpunkter på betänkandet men hoppas att många av de rekommendationer som betänkandet ger också ska återspeglas i regeringskansliets fortsatta arbete och över departementsgränserna.

Jonas Olsson
Vd, SVID, Stiftelsen Svensk Industridesign

Mats Widbom
Vd, Föreningen Svensk Form